

Kostel Nejsvětějšího srdce Páně

Při debatách o dominantách třetí pražské městské části nemůžeme vynechat kostel Nejsvětějšího srdce Páně na nám. Jiřího z Poděbrad, jednu z oceňovaných staveb moderního klasicismu a stavbu, která se bude ucházet o statut památky UNESCO. Autorem tohoto svatostánku byl slovinský architekt Josip Plečnik. Narodil se v Lublani v roce 1872, studoval na slavné vídeňské akademii u profesora Otto Vagnera. Ve Vídni postavil např. železobetonový kostel sv. Ducha a především Zacherlův palác v centru města, považovaný za jednu z prvních moderních staveb Evropy. Slovinský architekt přišel do Prahy v roce 1911 na pozvání Jana Kotěry a učil na Uměleckoprůmyslové škole až do roku 1921. Po roce 1918 se hledala osobnost, která by byla schopna zrekonstruovat Pražský hrad a vytvořit tam důstojné sídlo hlavy státu. Hradním architektem se nakonec stal právě Plečnik.

Už od roku 1905 se počítalo s výstavbou druhého vinohradského kostela na náměstí Jiřího z Poděbrad, původně však měl být jeho autorem konzervativní architekt František Mikš, autor neogotického chrámu sv. Antonína v Holešovicích. Když byla ve dvacátých letech vypsaná soutěž, Plečnik se jí neúčastnil, přihlásila se však řada jeho žáků. Porota však nakonec nezvolila žádný z předložených návrhů a dohodla se s účastníky konkurzu, že bude osloven přímo profesor Plečnik. Ten vycházel z konceptu starokřesťanské baziliky. Jednoduchý prostor je bez vnitřních podpor. Dominantním motivem ploché věže je kruhové okno – ciferník hodin, k němuž se lze zevnitř dostat systémem ramp. Kostel nese řadu královských prvků – „hemelinový“ plášť, korunovační jablko atd., což připomíná, že stojí v katastru Královských Vinohrad. Autorem plastik na průčelí je Bedřich Stefan, boční oltáře navrhl Otto Rothmayer, sochařská výzdoba hlavního oltáře je dílem Damiána Pešana, který s Plečnikem spolupracoval i na Hradě a v Lublani. V kryptě pod kostelem jsou v oltářní stěně fragmenty z katedrály sv. Víta. Plečnik navrhoval pro kostel také sakrální předměty – svícny, kalichy a monstrance. Inspiroval se přitom motivy z kaple sv. Kříže na Karlštejně a kaple sv. Václava v chrámu sv. Víta.

Zdeněk Lukeš, historik architektury
(RN 5/2007)

Kostel Nejsvětějšího srdce Páně slaví 80 let

Před osmdesáti lety začala stavba kostela Nejsvětějšího srdce Páně na náměstí Jiřího z Poděbrad, který je jednou z nejvýznamnějších dominant Prahy 3. Žižkovská radnice a řada českých architektů usiluje o to, aby byla stavba zapsána na seznam památek UNESCO. Letos také uplynulo padesát a jeden rok od smrti jeho autora – slovinského architekta a urbanisty Josefa Plečnika.

Josip (též Jože, Josef) Plečnik patří k nejvýznamnějším světovým architektům XX. století. Narodil se ve slovinské Lublani v roce 1872 jako třetí ze čtyř dětí v rodině Andreje a Heleny Plečnikových. Podle přání otce měl převzít rodinou truhlářskou dílnu. Ve škole příliš neprosplával, jeho slabinou byly zejména exaktní předměty. Už od dětství velice rád kreslil. Tuto zálibu musel ovšem často skrývat před otcem, který se obával, aby se z jeho syna nestal bohém.

Díky státnímu stipendiu se v roce 1888 dostává na průmyslovou školu ve Štýrském Hradci, kde studoval truhlářinu a příbuzné obory. Zde se dostává do kontaktu se studenty stavitelství. Naučí se od nich tolik, že ho profesor Leopold Theyer přijal jako kresliče do svého ateliéru.

Nečekaná smrt otce (mezi roky 1889–92) zapříčinila to, že se z Jože Plečnika nestal truhlář, ale světoznámý architekt. Matka se starším bratrem se shodli na tom, že na převzetí otcovy dílny je ještě příliš mladý.

V roce 1892 odjíždí do Vídně, kde dva roky pracuje v továrně na nábytek k.k. Hof-Bau-Kunsttischlerei J. W. Müller. Byla to pro něj dobrá, i když velmi tvrdá škola a sám na toto období svého života vzpomínal jen velice nerad.

Koncem roku 1920 byl jmenován profesorem architektury na nově založené universitě v Lublani. Oproti pražské zde panovaly zcela odlišné poměry. Škola nedisponovala velkými financemi, chyběly prostory, odborná literatura. Vyprojektoval tedy skromnou jednopodlažní budovu v Aškenazově ulici a na podzim následujícího roku v ní přivítal první studenty.

V roce 1911 přichází Plečnik do Prahy na pozvání svého přítele Kotěry. Přebírá po něm atelier architektury na Uměleckoprůmyslové škole, kde pak vychová řadu skvělých projektantů (např. Řepa, Rothmayer, Hilgert, Mezera, Štipl, Feuerstein, J. Fuchs).

V roce 1920 je pak na doporučení spolku Mánes pověřen prezidentem Masarykem úpravami zpustlého areálu Pražského hradu a také letní rezidence v Lánech. Plečnik plní nelehké zadání: vytvořit z Hradu sídlo hlavy demokratického státu, tj. zpřístupnit ho veřejnosti a doplnit o nové prvky. Plečnik se inspiroval nadčasovou architekturou Středověku a umístil do hradních zahrad a nádvoří mnoho elementů: obelisk, pyramidu, altány, kamennou mísu – které usadil do významných těžišť. Snížil jižní obrannou zeď a symbolicky tak znovu propojil

Hrad s městem. Upravil i některé interiéry včetně asketického, a přesto důstojného bytu prezidenta v Novém paláci. Některé jeho smělé nápady na úpravu okolí Hradu však zůstaly nere realizovány. V posledních letech své činnosti, tj. po roce 1930, pak čelil silné vlně kritiky konzervativních kruhů, zatímco mladá avantgarda naopak Plečnicka obdivovala. Sám pak rezignoval na post hradního architekta v roce 1935, v jeho stopách však ještě nějakou dobu pokračoval Otto Rothmayer.

Souběžně s úpravami Hradu probíhaly i četné Plečnickovy práce pro rodnou Lublaň. Navrhl tam nový urbanismus a řadu staveb – univerzitní knihovnu, centrální náměstí, kostely, mosty přes Lublanici atd. Plečnik žil velmi skromně ve svém malém domku ve slovinské metropoli. Práce pro Hrad bral jako velkou počtu a prováděl je zadarmo.

Při debatách o Plečnickově činnosti v Praze nemůžeme vynechat ale především kostel Nejsvětějšího srdce Páně na nám. Jiřího z Poděbrad, jednu z oceňovaných staveb moderního klasicismu.

Už od roku 1905 se počítalo s výstavbou druhého vinohradského kostela na náměstí Jiřího z Poděbrad. Když rychle rostoucím Vinohradům přestal stačit farní kostel sv. Ludmily, věnovalo městské zastupitelstvo pozemek pro stavbu nového kostela a vznikl Spolek pro zbudování druhého kostela na Královských Vinohradech.

Původně měl být jeho autorem konzervativní architekt František Mikš, autor neogotického chrámu sv. Antonína v Holešovicích. Když byla však ve dvacátých letech vypsána nová soutěž, Plečnik se jí neúčastnil, přihlásila se však řada jeho žáků. Porota nakonec nezvolila žádný z předložených návrhů a dohodla se s účastníky konkurzu, že bude osloven přímo profesor Plečnik. Ten vycházel z konceptu starokřesťanské baziliky.

V letech 1928–32 tak zde vznikla moderní a velmi osobitá stavba, inspirována starokřesťanskými vzory.

Zasvěcení Srdci Ježíšově má vyjádřit poděkování za dosažení samostatnosti a prosbu o ochranu naší vlasti.

Kostel je sálovou stavbou obdélníkového půdorysu o rozměrech 38 a 26 m s 13 m vysokým kazetovým stropem. Jednolodní prostor je bez vnitřních podpor. Stavba má širokou 42 m vysokou věž jihoevropského typu, která je zakončena třímetrovou měděnou bání se čtyřmi metry vysokým křížem. Dominantním motivem ploché věže je kruhové okno – ciferník hodin s průměrem 7,6 metru, k němuž se lze zevnitř dostat systémem ramp.

Fasáda je velmi dekorativní, do tří čtvrtin výšky je z polévaných cihel, na ní je nástavba s ochozem a nízkým štítem. Na průčelí jsou tři mohutné portály. Kostel nese řadu královských prvků – „hermelínový“ plášť, korunovační jablko atd., což připomíná, že stojí v katastru Královských Vinohrad. Nad hlavním oltářem z bílého mramoru a zlacenými tepanými dvířky je zavěšena třímetrová zlacená postava Krista v symbolickém srdci a sochy šesti českých patronů v nadživotní velikosti: sv. Jan Nepomucký, sv. Anežka, sv. Vojtěch, sv. Václav, sv. Ludmila a sv. Prokop.

Autorem plastik na průčelí je Bedřich Stefan, boční oltáře navrhl Otto Rothmayer, sochařská výzdoba hlavního oltáře je dílem Damiána Pešana, který s Plečnikem spolupracoval i na Hradě a v Lublani. V kryptě pod kostelem jsou v oltářní stěně fragmenty z katedrály sv. Víta. Plečnik se do jisté míry podílel i na interiéru kostela, který je stejně originální jako exteriér. Navrhoval pro kostel také sakrální předměty – svícny, kalichy a monstrance. Inspiroval se přitom motivy z kaple sv. Kříže na Karlštejně a kaple sv. Václava v chrámu sv. Víta. 8. května 1932 vysvětil chrám pražský arcibiskup kardinál dr. Karel Kašpar. Ve věži bylo posvěceno šest zvonů, které byly okupanty svěřeny, aby byly přelity na zbraně.

-jas- (s využitím Wikipedie)

(RN 7-8/2008)